

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Levensruimte

„Wat moet ik doen, want ik heb geen ruimte...” (Lukas 12:17)

Het is heel gemakkelijk om ons de rijke man uit de gelijkenis van „de rijke dwaas” voor te stellen als een gewetenloze geldwolf, die over lijken gaat en vervolgens die man te maken tot het voorwerp van onze „gerechtvaardigde” toorn en verontwaardiging. Maar op die manier maken we ons wel wat al te gemakkelijk van de vraag af of Jezus ons misschien bedoeld heeft toen Hij deze gelijkenis vertelde. Nee, om de boodschap van deze gelijkenis goed op ons af te laten komen, dienen we te horen met de oren, die we hebben om te horen in een houding van ootmoedige ontvankelijkheid.

Jezus' prediking

De prediking van Jezus aangaande het Koninkrijk der hemelen en de menselijke reactie daarop vormen het kader, waarin deze gelijkenis verteld wordt. Die prediking van Jezus, Zijn boodschap over het nabij gekomen Koninkrijk komt midden tussen de mensen terecht, die erdoor worden opgeroepen deelgenoot te worden van dat Koninkrijk. Bij het gebeuren uit Lukas 12 lijkt die prediking over de hoorden en langs de harten van de hoorders heen te gaan, in elk geval althans bij die ene man uit de schare, die Jezus' betoog tot Zijn discipelen nogal plomp lijkt te onderbreken door een erfeniskwestie aan de orde te willen stellen.

Wat de man zegt, klinkt vrij cru, maar de manier, waarop Jezus dit opvangt, is bevrijdend: Hij spint niet rustig verder aan Zijn betoog, alsof er niets gebeurd is. Zo doen wij meestal wel; wij geven, ook in onze kerkdiensten, dergelijke interrupties geen kans. Maar Jezus grijpt in Zijn prediking de kans tot een dialoog wel degelijk aan, al was het alleen maar om ons te laten zien, dat het Evangelie niets wereldvreemds heeft. De mogelijkheden voor het Evangelie lijken er zelfs groter op te worden, als niet het monoloog-, maar het dialoogkarakter wordt benadrukt.

Toch is het niet zo, dat Jezus zich zonder meer in „banale” zaken als erfeniskwesties laat betrekken. Niet als rechter en als

DOOR R. BRANDS DEN HELDER

scheidsman laat Hij zich gebruiken. Niet hiertoe is Hij in de wereld gekomen, om de goederen der aarde opnieuw te verdelen, waarna ieder dan, genoeg hebbend aan en voor zichzelf, zijn eigen weg kan vervolgen. Nee, Zijn werk, waartoe Hij door Zijn Vader in de wereld gezonden is, is niet dat van een grote hervervorming, maar gaat veel en veel dieper, het gaat om het betonen van de grote liefde van de Vader, om ruimte te scheppen in het leven van mensen voor het Koninkrijk van God.

De innerlijke gesteldheid

In de gelijkenis tekent Jezus niet een caricatuur, maar een levend, strevend en falend mens, die echter denkt, dat zijn leven ook bij zijn bezit hoort en die dus een naar binnen gerichte blik heeft en tegelijk in wezen moederziel alleen is en van die innerlijke gesteldheid getuigt dat zijn wrange woord: „Ik heb geen ruimte”. Bij alles, wat de man uit de gelijkenis heeft – en dat is zeer veel – ontbreekt hem dat ene ding, de ruimte. Zo blijkt dan het probleem van de levensruimte, dat ogenschijnlijk zo modern is, toch al eeuwenoud te zijn: Het is een probleem voor de mens van alle tijden.

En het heeft ook niet alleen maar te maken met uiterlijke omstandigheden, maar veeler heeft het zijn diepste wortels in onze innerlijke gesteldheid. Het hangt ten diepste samen met de vraag of ons leven, gedreven door de liefde van God in Christus, een dialoog is met God, in Zijn verborgen omgang, of dat het een monoloog is, een gesprek met onze „ziel”, een leven gedreven door eigenbelang en egoïsme, zoals het leven van de „rijke dwaas” uit de gelijkenis dat kennelijk was, een leven, dat niet de ontmoeting met God kent, dat ook niet openstaat voor Gods plannen en Zijn Koninkrijk. In zo'n leven kan iedere ingreep van buitenaf fataal zijn, ja, zelfs catastrofale vormen aannemen, vooral als die ingreep komt van de kant van God, die zegt: „Gij dwaas, in deze eigen nacht wordt uw ziel van u afgeëist en wat gij gereedgemaakt hebt, voor wie zal het zijn?”

Een gelijkenis ten leven

Jezus legt in deze gelijkenis de wijde verten en de rijke perspectieven van Gods Koninkrijk voor ons open. Dat is het Licht in het donker van ons leven. Uit het gebeuren rond deze gelijkenis wordt ons ook duidelijk, dat het niet erg is, wanneer wij God, als Hij tot ons spreekt in Zijn Zoon Jezus Christus, af en toe eens in de rede vallen met onze vragen en opmerkingen en problemen. Dat kan geen kwaad, zegt Lukas 12, dat kan zelfs de zaak aanmerkelijk verhelderen. Wat wel kwaad kan – en dan eeuwig kwaad – dat is, wanneer wij zó bezig zijn met onszelf en zó vervuld zijn van onze gedachten en overleggingen, dat de Here God met al Zijn hemelse goedheid niets met ons kan beginnen. Onze tijd is vol van de schreeuwende vraag van mensen om levensruimte. Hele volken staan te roepen: „Ik heb geen ruimte”. Op al dat roepen is God ingegaan; in de volheid des tijds heeft Hij de Zoon zijner liefde gezonden om ons ruimte te verschaffen. Maar laten wij ons dan niet vergissen in de aard van die ruimte. Zij staat en valt met de lengte en breedte en hoogte en

Inhoud

- 289 Ds R. Brands,
Levensruimte
- 290 Drs A. M. van Leeuwen,
Christelijke theologie na
Auschwitz (3 - slot)
- 291 Ds A. H. Algra,
Pastorale Notities
- 292 F. Boekeloo,
Godsdienstonderwijs in
een na-christelijke tijd (2)
- 293 Ir. A. W. Biersteker,
Bang voor de computer?
- 294 Ds J. M. Smelik,
Pro Rege

diepte van de liefde van Christus. Zij is de ruimte van Zijn Koninkrijk, dat gekomen is en komen zal, waar vergeving, verzoening en verlossing, en waar geloof en hoop en liefde de goederen zijn, die ons geschonken worden om daarmee Hem en onze naaste te dienen. Wie zich naar die levensruimte laat leiden wordt vrij en blij, die wordt zelf een stukje levensruimte, door de Heer der heerlijkheid te gebruiken voor Zijn grote doel: Aarde en hemel te vervullen met Zijn glorie.

Christelijke theologie na Auschwitz deel II A¹ (3)

„Een gespannen verhouding met het jodendom was een historische noodzakelijkheid voor het christendom om een wereldgodsdienst te worden voor voormalige heidenen. Die noodzaak bestaat niet langer. Het christendom kan zichzelf vernieuwen vanuit de relatie met en geholpen door het jodendom. Dan zal het een humane godsdienst worden. Geheel tegen zijn bedoelingen in werd Jezus de oorzaak tot het schisma tussen joden en christenen. De hoop der christenheid ligt in een nadrukkelijke aandacht voor Jezus' eigen boodschap. Dan zal Jezus, de Jood, joden en christenen niet langer verdelen, maar verenigen”.

Flusser

De boeken van dr Hans Jansen wemelen van de citaten. In een recensie is al eens de opmerking gemaakt: Jansen lijkt haast in citaten te denken. Toch neemt de boven dit artikel geplaatste aanhaling een heel bijzondere plaats in: dr Jansen heeft het gebruikt om er zijn boek mee af te sluiten. We mogen er derhalve van uitgaan, dat dit de kwintessens is van wat hij daarin heeft willen zeggen.

Het citaat is ontleend aan een artikel van de hand van David Flusser. Flusser is een joods geleerde, die aan de Hebreeuwse Universiteit te Jeruzalem het jodendom in de periode van de Tweede Tempel en het vroege christendom doceert. Hij is een deskundige op het gebied van de studie van het Nieuwe Testament. Het citaat zelf vormt in de publikatie van Flusser de climax van een reeks van 59 stellingen over de verhouding tussen jodendom en christendom.

Omdat in dit citaat alle lijnen van het boek van dr Jansen samenvloeien, wil ik dit slot-artikel daarop afstemmen. U zult begrijpen dat ik, vanwege het citaat, ook met Flusser in discussie ga.

Overwonnen stadium?

Voor Flusser behoort de antithetische opstelling van christenen tegenover het jodendom tot de kindertijd van de kerk. Die was in de tijd van haar ontstaan nog op zoek naar haar eigen identiteit en moest zich derhalve wel tegen haar moeder afzetten. Dat was geheel te begrijpen. Maar het wordt onderhand de hoogste tijd dat de kerk de antithese met de synagoge als een afgedane zaak gaat beschouwen. Hier ligt een belangrijke vraag. Behoort behalve de verbondenheid met het jodendom ook de tegenstelling tot de joodse wijze van geloven tot het wezen van de kerk? Of is die tegenstelling iets bijkomstigs dat allang tot het

het kruis, maar het humane, de menselijkheid, centraal staat.

Jezus en het schisma

Jezus is de oorzaak geworden tot het schisma tussen joden en christenen. Maar kunnen we daar met Flusser aan toevoegen, dat Hij dat geworden is geheel tegen zijn eigen bedoelingen in? Laten we luisteren naar een woord van de Here zelf. „Jeruzalem, Jeruzalem, dat de profeten doodt, en stenigt wie tot u gezonden zijn. Hoe dikwijls heb Ik uw kinderen willen vergaderen, gelijk een hen haar kuikens onder haar vleugels vergadert, en gij hebt niet gewild” (Matth. 23:37). Jezus' diepste verlangen was het om de kinderen van Abraham samen te brengen en hen - na Pinksteren - te verenigen met wie uit de volken uit het geloof van Abraham wilde leven. Daarover kan geen twijfel bestaan. De aanstoot zit hem echter in de wijze waarop de Here daarbij te werk ging: zoals een hen haar kuikens onder haar vleugels vergadert. Jezus poneert zichzelf hier als het centrum van het verenigen. Wie die eenheid vinden wil, nodigt Hij uit te komen schuilen in de schaduw van zijn vleugelen. Dat is het struikelblok waaraan Israël zich ook daadwerkelijk gestoten heeft. Jezus poneert zichzelf. In het koninkrijk van zijn Vader vervult Hij de sleutelrol. Iemand als Flusser zwakt dat gegeven af. „Jezus had een sterk gevoel van eigenwaarde”. Verder komt hij niet. Maar als dat alles was, vanwaar dan de tegenstand waar Jezus op is gestuit? Zijn er niet meer leraren geweest in Israël die een sterk ontwikkeld gevoel van eigenwaarde bezaten? Hier ligt één van mijn meest fundamentele bezwaren tegen Flussers visie op het Evangelie. Wat overigens niet wegneemt dat christenen veel van deze schriftgeleerden kunnen leren.

Jezus is niet uit geweest op een schisma. Hij is door de Vader tot oorzaak van het schisma gesteld. In feite is het de 118de Psalm die hier in geding is. „De steen die de bouwlieden verwierpen, is tot hoeksteen geworden”. Kunnen we dat erkennen en kunnen we ook het vervolg voor onze rekening nemen: „Van de HERE is dit geschied, hoe wonderlijk, hoe ongewoon het ook is in onze ogen”. En we denken ook aan wat de apostel zegt in Romeinen 9:32. „Zij hebben zich gestoten aan de steen des aanstoots, gelijk geschreven staat: Zie, Ik leg in Sion een steen des aanstoots en

een rots der ergernis, en wie op hem zijn geloof bouwt, zal niet beschaamd uitkomen”. Het Schriftwoord dat Paulus hier aanhaalt, stamt uit Jesaja, maar is daar niet in deze vorm terug te vinden. Het is een woord dat de apostel bijeen heeft gelezen uit Jesaja 8:14 en 28:16. In de laatstgenoemde tekst gaat het om de kostbare hoeksteen, die de HERE in Sion heeft gelegd als basis voor het geloof in Hem. Diezelfde steen is nu eveneens de steen des aanstoots waarover de profeet gesproken had in Jesaja 8:14. Het is de HERE die Hem in Sion heeft gelegd. Wie dit laatste belijdt, kan niet anders dan tot de conclusie komen, dat Gods heil voor joden en heidenen altijd een aanstootgevende kant zal blijven houden: dit Evangelie is niet naar de mens.

Alleen, laten we nooit vergeten, dat de eigenlijke aanstoot van het Evangelie voor veel joden nooit zichtbaar is geworden. Dat niet zelden het enige wat zichtbaar werd de aanstoot was van christenen, die - dwars tegen het gebod van Jezus in - zijn broeders naar het vlees meenden te mogen haten.

Perspektief

Door het tweede deel van zijn 'Christelijke theologie na Auschwitz' af te sluiten met het citaat van David Flusser plaatst dr Jansen dit boek in een heel bepaald perspectief. „De hoop der christenheid ligt in een nadrukkelijke aandacht voor Jezus' eigen boodschap. Dan zal Jezus, de Jood, joden en christenen niet langer verdelen, maar verenigen”.

Dr Jansen zet zijn boek in het teken van de hoop. Hoop die gebaseerd schijnt te zijn op de boodschap van Jezus. Maar wat verstaat Jansen, in navolging van Flusser, onder „Jezus' eigen boodschap”? Hij bedoelt daarmee het 'oorspronkelijke Evangelie'. D.w.z. niet het Evangelie zoals ons dat in de Schrift is geopenbaard, maar een Evangelie, ontdaan van alles wat voor joden een aanstoot kan zijn of met de joodse traditie niet in overeenstemming is te brengen. Men hoeft geen profeet te zijn om te voorzien dat een dergelijk Evangelie joden en christenen niet langer verdelen, maar verenigen zal. Om de eenvoudige reden dat christenen het Evangelie zoals dat in het Nieuwe Testament wordt verkondigd, dan hebben ingewisseld voor een naar menselijk inzicht gereconstrueerd Evangelie. Voor een

DOOR A. M. VAN LEEUWEN DEVENTER

verleden had moeten behoren?

De apostel Paulus maakt ons in Romeinen 9:1.2 deelgenoot van een niet-aflatende pijn die er bij hem is om hen die wel zijn bloedverwanten zijn, maar met wie hij het geloof in Jezus als de Christus niet kan delen. Het is mijn overtuiging dat vanaf het moment dat kerk en synagoge gescheiden wegen zijn gegaan, die pijn de kerk niet had mogen verlaten. De pijn om hen met wie wij ons diep verbonden weten, want „hunner zijn de vaderen en uit hen is wat het vlees betreft de Christus”, terwijl wij tegelijkertijd afstand ervaren omdat wij het kostbaarste wat wij ontvangen hebben, het geloof in Jezus als de Christus, niet met hen delen kunnen. Die pijn is een teken dat er aan het schisma tussen kerk en synagoge geleden wordt en dat men die tegenstelling geestelijk beleeft.

Waar deze pijn echter geen rol (meer) speelt, gebeuren ongelukken. De pijn kan omslaan in ergernis over het feit dat joden Jezus niet als hun Messias aanvaardden. En een dergelijke ergernis, die - in de termen van Paulus - vleeselijke drijfveren heeft, kan uitgroeien tot antisemitisme. De pijn die wij hier bedoelen, kan ook totaal afwezig zijn. Die indruk heeft het boek van dr Jansen bij mij achtergelaten. Dat de joden Jezus niet als Middelaar erkennen, laten we er ons als christenen geen zorgen over maken. Zij zijn al bij de Vader. De antithese tussen kerk en synagoge, waar dr Jansen heel bewust van af wil, wordt zo vervallen verklaard. Het Evangelie is alleen aanvaardbaar voor zover het binnen joods bestek valt. Dat is dan echter wel een Evangelie geworden, waarin niet meer

Evangelie, gesneden op de maat van de joodse traditie. Wil men die weg op, is het dan niet eerlijker tegenover het joodse volk, wanneer men zich daadwerkelijk aansluit bij het jodendom? Als dat zogenaamde 'oorspronkelijke' Evangelie geheel en al valt binnen de grenzen van de joodse geloofsgeschiedenis, is dan niet de kerk verplicht zichzelf zo snel mogelijk op te heffen?

Het gaat hier niet om zaken van ondergeschikt belang. Laten we ons goed realiseren wat de consequenties zijn van het pleidooi van dr Jansen voor een te reconstrueren 'oorspronkelijk' Evangelie. Uit zo'n Evangelie is de verzoening door het bloed van Christus verdwenen! Want het kruis, zoals dat in het Nieuwe Testament wordt gepredikt, is voor joden nog steeds een aanstoot. „In de liturgie van 'Jom Kippoer' (Grote Verzoendag - AMvL) klopt het hart van de joodse religie: de mens is zelf in staat verzoening te stichten. Welnu, Paulus heeft dit hart van de joodse religie de hardsteek toegebracht, toen hij schreef dat de mens zelf niet in staat was verzoening te stichten. Verzoening kan alleen maar worden bewerkstelligd door een bovennatuurlijk iemand en alleen de mens die gelooft in de verzoenende kracht van Christus' lijden en sterven, zal worden ingeschreven voor een nieuw jaar" (851). Aldus geeft dr Jansen de visie weer van de joodse geleerde Samuel Sandmel op de nieuwtestamentische prediking van de verzoening. Maar, zegt dan David Flusser - en hij kan zich beroepen op meerdere nieuwtestamentische met een christelijke achtergrond - die verzoening hoort helemaal niet in het 'oorspronkelijke' Evangelie thuis. Die verzoening is er later, door mensen, in-gebracht. Hij acht het een bevrijdend (!) resultaat van taalkundig onderzoek „wanneer men door een koele analyse der teksten kan vaststellen dat Jezus niet wilde sterven om door zijn korte lijden de zonden van anderen te verzoenen. Hij heeft zichzelf evenmin gezien als de lijdende en verzoenende knecht des Heren uit Jesaja - dat gebeurde pas naderhand in de jonge kerk, na de kruisiging" (D. Flusser op pag. 108 van zijn boek: Jezus). Met een beroep op koele (bedoelt Flusser onbevooroordeelde?) analyse wordt hier het hart van het belijden van de kerk van alle eeuwen, zoals dat geworteld is in het Oude en Nieuwe Testament, buiten werking gesteld. Het Evangelie dat dan nog rest is niet meer het Evangelie van het kruis, maar een ander Evangelie.

Wanneer we dit alles overwegen, wordt tenminste één ding duidelij-

lijk: we staan hier voor een tweesprong. Of we leggen het Nieuwe Testament als een onbetrouwbaar getuigenis aangaande Jezus Christus terzijde, of we aanvaarden Jezus Christus als de Christus der Schriften.

Dr Jansen komt in zijn boek tot het eerste oordeel: het Nieuwe Testament is als zodanig niet meer het oorspronkelijke Evangelie. Omdat hij het echter in zijn gegeven vorm niet meer beschouwt als het Woord van God, legt hij het Nieuwe Testament niet terzijde, maar neemt hij de vrijheid om er zich een 'oorspronkelijk' Evangelie uit te distilleren. Het verabsoluteren van het Nieuwe Testament tot Woord Gods is voor dr Jansen de wortel van het kwaad. En de therapie waarover hij repte in de ondertitel van zijn boek blijkt uiteindelijk te zijn gebaseerd op het afstand nemen van de leer van de inspiratie van de Schrift (92, 869).

Wij houden het erop, dat de hoop der christenheid niet ligt in de aandacht voor een Evangelie dat door de molen van de menselijke censuur is gegaan, maar dat de hoop der christenheid ligt in Jezus Christus zelf, zoals Hij tot ons komt in het gewaad van de Schriften van het oude en van het nieuwe verbond. Die Jezus is gekomen om de tussen-

muur tussen Israël en de volken weg te breken. Maar we herhalen: de plaats waar Hij joden en heidenen verenigt, is en blijft het kruis (Ef. 2 : 16). Dat is de plaats waar onze verbondenheid in schuld gestalte krijgt, maar waar ook de afstand pijnlijk aan het licht treedt.

Laten we die pijn niet verdringen, door als christenen na 20 eeuwen ineens te doen alsof er niets is dat ons scheidt. Jezus Christus is het die ons verbindt. Tegelijk is Hij het struikelblok tussen ons beiden.

Een Duits nieuwtestamenticus (Ernst Käsemann), hij wordt door dr Jansen geciteerd, heeft gezegd: „De wond die kerk en synagoge gescheiden houdt, mag op deze aarde niet worden toegedekt" (725). Ik sluit mij daarbij aan. Die wond is te diep dan dat wij die zelf zouden kunnen genezen.

Daarvoor zijn wij aangewezen op Hem die een Heelmeester wil zijn voor jood en heiden, die het leven schept uit de dood. Op Hem die, naar het woord van Simeon, „gesteld is tot een val en opstanding van velen in Israël (en - als ik mag aanvullen - van velen uit de volken), en tot een teken dat weersproken wordt (...), opdat de overleggingen uit vele harten openbaar worden" (Luk. 2 : 34.35).

Redactie

Ir. A. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. K. Muller
Ds. E. R. Postma

Adres van de Redactie:
Ds. K. Muller, Dovenetel 45,
8446 SH Heerenveen
Tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring
M. J. F. van der Wal
Brugakker 60-17
3704 RA Zeist
Tel. 03404-61525

Rektifikatie

In het vorige artikel over Christelijke theologie na Auschwitz is in de aanhef van het artikel een gedeelte uitgevallen. De aanhef, welke cursief is gedrukt, plaatsen wij nogmaals.

„We hebben een tijd gehad waarin het christendom eenvoudigweg werd getypeerd als een vrucht van joodse bodem en het Nieuwe Testament als een, in wezen, joods geschrift. Wie daar dan de kanttekening bij maakte dat in het Nieuwe Testament toch ook een diepgaande tegenstelling tussen het geloof in Jezus Christus en de joodse traditie aan het licht komt, die kreeg te horen: die tegenstelling is enkel een kwestie van verkeerde exegese. Het Nieuwe Testament is zelf niet anti-judaïstisch, maar het wordt anti-judaïstisch uitgelegd."

Marnix

Je kunt in de Belgen vaak plezier hebben. Wij, Noord-Nederlanders, viere overwinningen in de geschiedenis: Den Briel, Alkmaar, Leiden. Zij viere dit jaar een nederlaag. In 1585 viel Antwerpen in Spaanse handen. Sindsdien zaten de Belgen onder Spanje, onder Oostenrijk en het is sukkelen gebleven met hun staat tot op de huidige dag. Ter gelegenheid van de val van Antwerpen werd, met instemming van de Raad en Schepenen van die stad, een boekje opnieuw uitgegeven, ongeveer precies zoals het in 1580 in Antwerpen verschenen is. De psalmberijming van de Antwerpse burgemeester Marnix van St. Aldegonde. De fotografische her-uitgave is vermeerderd met wat inleidingen, o.a. van dr Ad den Besten en „onze" D. W. L. Milo wordt in het boekje nogal breed en met instemming geciteerd. Ook Maassluis wordt erin genoemd, want daar is Marnix in 1573 door de Spanjaarden gevangen genomen. In gevangenschap rekende hij er elke dag op dat hij de volgende dag geëxecuteerd zou worden en daardoor voelde hij zich bijzonder tot de psalmen aangetrokken. Hij heeft ze uit het Hebreeuws vertaald, in tegen-

Pastorale notities

DOOR
A. H. ALGRA
MAASSLUIS

stelling tot Datheen, die woord voor woord uit het Frans vertaalde. Ter verdediging van Datheen moet gezegd worden dat hij zó vertaalde om het de vele Franstaligen in de Nederlanden mogelijk te maken de psalmen te volgen en zelfs mee te zingen in de kerk. Maar het was niettemin een onbeholpen berijming. Die van Marnix was veel beter. Marnix probeerde haar ingevoerd te krijgen in de Nederlandse Gereformeerde Kerken, maar het gelukte niet. Het enige wat hij bereikte was, dat in de kerkorde niet meer gezegd werd dat de psalmen gezongen zouden worden zoals ze door Datheen waren overgezet. Het lijkt mij ook niet juist dat synodes voorschrijven welke bijbelvertaling en welke psalmen of gezangen door de gemeenten gezongen zullen worden. De vrijgemaakte kerken krijgen nu een kerkboek dat door de synode vastgesteld is. Ik weet niet of het onder zulk

een régime nog mogelijk is om bijvoorbeeld een kerkdienst in het Fries te houden.

Wat was er tegen de berijming van Marnix? Niets. Maar men was gehecht geraakt aan Datheen en bovendien werd Marnix niet ten volle vertrouwd. Had hij de stad Antwerpen niet te vlug aan de Spanjaarden overgegeven?

En met zulke vooroordelen kregen ook latere berijmers te maken. Was D. R. Camphuysen geen remonstrant? En ik ken nog wel collega's die nooit in de kerk de oude berijming van psalm 1 hebben laten zingen, want die berijming was, volgens hen, duidelijk remonstrants. De nieuwe berijming, van 1968, komt die niet uit de verkeerde hoek en is er geen dichter onder de berijmers die wel eens een onfatsoenlijk woord gezegd heeft? Och, ik denk dat we wel eens wat relativeren moeten. De kerken hebben gebloeid toen ze geen beste bijbelvertaling hadden; ik denk aan de tijd voordat de statenvertaling verscheen. Orthodox en minder-orthodox heeft de berijming van 1773 twee eeuwen lang gezongen. De afval kwam niet via de vertaling van de bijbel of van het lied. Dat viel nogal mee. De prediking stichtte erger kwaad; zeker wanneer de ouderlingen sliepen.

Godsdienstonderwijs in een na-christelijke tijd

2. Ontwikkelingen en factoren die het klimaat in de godsdienstlessen bepalen

Het vorige artikel over godsdienstonderwijs bood een eerste terreinverkenning. We gaan nu wat systematischer kijken naar het godsdienstonderwijs op Prot. Christelijke scholen.

Hieronder volgt puntsgewijs een aantal zaken die van invloed zijn op de godsdienstlessen. Met uitzondering van de laatste zijn het stuk voor stuk ontwikkelingen waar elke godsdienstleraar(es) mee te maken krijgt in het Prot. Chr. onderwijs.

1. Feitjes leren is uit den boze

Sinds de jaren 60 is er meer aandacht gekomen voor de ontwikkeling van vaardigheden, meningsvorming, kennismaking met, functionele kennis en dergelijke. Dat ging ten koste van „cultuuroverdracht” (feitjes stampen). Wee de docent die zich schuldig maakte aan „verbalisme” (leerlingen dingen laten leren die niets voor ze betekenen of die ze niet konden toepassen). Die ontwikkeling is aan het vak godsdienst zeker niet voorbijgegaan. Het probleem is alleen dat – nu er zoveel onkerkelijken in de klassen zitten – vrijwel alles wat tot de godsdienst behoort, voor deze leerlingen niets meer betekent. Om het eens „duur” te zeggen: heel veel leerlingen missen volstrekt elk referentiekader voor godsdienstige waarheden, begrippen, denkbeelden. Daarom kan men zeggen dat het probleem van „verbalisme” bij het vak godsdienst veel dieper ligt dan bij andere vakken, waarbij alleen de inhoud van de lessen (enigszins) moest worden aangepast. Natuurlijk, je moet niet meer aankomen met de opdracht: leer de 12 zonen van Jacob of met gortdroge informatie over vertalingen, leefgewoonten, kenmerken van de eerste christelijke kerk. Dat is wel duidelijk. Maar het probleem ligt veel dieper.

Wat kun je nog doen als leerlingen vrijwel geen „kapstok” meer hebben voor godsdienstige waarheden? (zie in dit verband punt 4).

2. Jongeren zijn opener dan vroeger

Jongeren laten vandaag de dag duidelijker merken als het hen niet aanstaat. Dat bedoel ik niet in de zin van „terreur”. Uiteindelijk bepaalt de docent wat er gebeurt. Maar toch... ik denk dat de godsdienstdocent van vandaag meer zijn vak zal moeten verkopen dan een jaar of 20 terug. Daar komt bij dat vele godsdienstdocenten uit zijn op een zekere vertrouwens sfeer. Die bereik je niet als je hart tegen hart leerstof moet doordrukken.

3. Onze cultuur maakt het jongeren niet gemakkelijk om te geloven

De hoofdstroom in onze cultuur is materialistisch. Geloof, godsdienst, kerk, het worden min of meer randverschijnselen. De informatie die ons dag in dag uit overspoelt is door en door „aards”. Onlangs zag ik dat leerlingen tijdens een biologieles zaten te kijken naar een video-film, opgenomen met een elektronenmicroscop, over de bevruchting. Je zag zaadcellen zwemmen, je kon zien hoe de versmelting van die ene zaadcel met de eicel plaatsvond. En waar is God dan? Ver-

DOOR F. BOEKELOO KOCKENGEN

gelijk dat nu eens met Psalm 139. Nog een voorbeeld: Zieken worden genezen door uitgekende medicijnen en niet door God, zo lijkt het. Deze voorbeelden typeren de sfeer en het klimaat waarin onze jonge mensen groot worden.

Als we het over de hemel hebben hoeven we echt niet meer naar boven te wijzen. Onze cultuur ontkent vrijwel voortdurend een andere werkelijkheid achter de zichtbare. Er zijn zo weinig aanknopingspunten.

Veel leerlingen zitten soms – zo heb ik de indruk – naar me te luisteren zoals een Papoea luistert naar een verhaal over het gebruik van computers in de auto-industrie. Echte „schoppers” tegen het geloof kom ik weinig tegen.

4. Kennis van de Bijbel is uiterst gering

Over het algemeen gesproken is de kennis van de Bijbel bij de meeste leerlingen ook uit kerkelijk-meelevende gezinnen nul komma zero. „Meneer, is Paulus Nieuwe of Oude Testament?” „Is Handelingen hetzelfde als Handelingen der Apostelen?” Bij een opdracht over de Richteren vraag ik: „Noem eens twee Richteren, je mag het in je Bijbel opzoeken.” Antwoord: „Exodus en Jozua.” „Wie heeft er wel eens van Mozes gehoord?” In een klas van 24 leerlingen gaan er 8 vingers de lucht in. „Meneer, u zegt dat Jezus is opgestaan uit de dood. Dat kan niet, want dan zou hij nu 2000 jaar oud zijn en dat gelooft toch niemand!”

Wie zich wil inleven in hoe deze leerlingen de Bijbel lezen, stelle zich maar eens voor hoe hij/zij lessen in de Vediche Geschriften zou volgen.

5. De ouders hebben geen antwoorden meer op de vragen van onze tijd

Laat me eerst eens drie factoren noemen die in dit verband een rol spelen:

1. Er is in onze tijd nogal wat op losse schoeven gezet. 2. Ons is geleerd tolerant te zijn t.o.v. andersdenkenden. Dat werd: ik heb een mening, maar het kan net zo goed anders zijn. Ieder moet 't zelf maar weten. 3. Er komt een lawine van informatie en meningen de huiskamer binnen. Voorbeeld: Onlangs zag ik voor de TV een programma over „Reïncarnatie-therapie”. Mensen vertelden

over hun ervaringen uit een vorig leven. Waar het me nu om gaat is dit: hoeveel ouders zijn in staat om op een verstandige manier, kritisch op zo'n programma in te gaan? Bekijk de natuurfilms eens: het is allemaal evolutie wat de klok slaat. Dat laat sporen achter.

Wat moet ik aan met astrologie, weglopen van huis, feminisme, popmuziek met satanische boodschappen, spiritisme, abortus in het ziekenfondspakket, de Bijbel als boek van geloofsgetuigenissen, gebedsgenezing, hel, enz. enz.

Ik zou graag onze predikanten willen oproepen om toch alstublieft in de preken de vragen aan de orde te stellen die op ons afkomen, om de gemeenteleden toe te rusten, geen vrijblijvende preekjes te houden. Qua uitleg zijn ze misschien best in orde, een goede tekstverklaring en een passende meditatie, keurig de Commentaren en Bijbelse handboeken gevolgd, maar ze gaan volstrekt voorbij aan de vragen die ons overspoelen. Ik zou willen vragen: Lees de krant, bekijk TV-programma's en help ons aan Bijbelse antwoorden. En dan niet in de geest van: „Als je de Bijbel gelooft, komt alles wel goed en als je de wereld volgt, wordt het een puinhoop”, want dat zijn geen echte antwoorden. Een voorbeeld: Onlangs maakte ik mee dat een dominee het had over seksualiteit en zei: Het lichamelijke is niet minderwaardig. Dat hebben de Grieken gezegd.” Vervolgens keerde hij zich tegen de Griekse opvatting. En dat, terwijl we in een tijd leven waarin het omgekeerde het geval is: het lichamelijke is alles. Maar daar ging de betrokken predikant volledig aan voorbij en dus kregen we een verhaal tegen de Grieken.

Zoiets gebeurt vaker.

Ik denk – en nu kom ik terug op mijn uitgangspunt – dat heel veel ongeloof bij leerlingen voortkomt uit het feit dat hun ouders het ook niet meer weten. En ik denk dat er ouders de kerk vaarwel hebben gezegd omdat ze geen echte, Bijbelse antwoorden kregen op de vragen waarmee ze zaten. Ze kregen hooguit wat moralisme mee.

Nu wij als Christenen in de minderheid geraken en wij voortdurend te maken krijgen met allerlei „wind van leer”, mag (ik zou haast zeggen: moet) van de predikanten gevraagd worden om de gemeenteleden echte, volop Bijbelse antwoorden mee te geven. Natuurlijk, het is een zegen dat we naar de kerk kunnen, maar je mag toch wel van de predikanten vragen dat ze ingaan op de vragen van onze tijd?

Ouders en hun kinderen hebben die toerusting hard nodig om staande te kunnen blijven in het geloof. Trouwens... ook de liturgie is m.i. zodanig versterkt, dat ook daarvan weinig geloofstoerusting uitgaat. Ik hoor nogal eens de klacht dat er zo weinig ruimte is om echt blij te zijn om je geloof, om gezamenlijk iets van het geloof te beleven. Ik ben van mening dat ook daarvan veel toerusting kan uitgaan. Maar dat terzijde.

6. Steeds meer orthodoxe ouders sturen hun kinderen naar reformatische scholen

Hierdoor komen verhoudingsgewijs nog weer minder leerlingen op de Prot. Chr. scholen uit een „gelovig nest”.

7. Godsdienst wordt geïntegreerd in „sociale vakken”

Er zijn ontwikkelingen gaande om voor godsdienst geen apart uur meer op het rooster

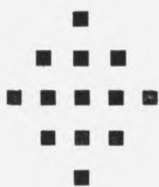
te zetten. In het voortgezet onderwijs wil men komen tot vakken-integratie. Dat betekent bijvoorbeeld aardrijkskunde, geschiedenis, maatschappijleer en godsdienst in één vak, nl. „Sociale vakken”. Deze ontwikkeling zou wel eens mede veroorzaakt kunnen worden door de manier waarop er godsdienst wordt gegeven. (In een volgend artikel ga ik hier verder op in.) Ik denk verder dat vanuit de schriftgetrouwe hoek te weinig geschikt materiaal is verschenen. Misschien neemt de animo om het vak onder te brengen in „sociale vakken” af, wanneer er godsdienstmethodes zijn die de specifieke bijdrage van het vak Godsdienst aan de totale opvoeding, weer benadrukken. Dat moeten dan methodes zijn die – naar de leerlingen toe – goed bruikbaar zijn.

Slotopmerkingen

Bezinning op onze roeping t.a.v. de inhoud van het vak godsdienst lijkt me noodzakelijk. Ik wijs opnieuw op de Studiedag van l'Abri over dit onderwerp.

Datum: 19 oktober a.s. Plaats: Utrecht, Kromme Nieuwe Gracht 90. Kosten: f 5,-. Inschrijving: 030-316933.

Tenslotte dit: het bovenstaande is niet een pessimistisch verhaal en ook geen uitnodiging om de Christelijke school vaarwel te zeggen. Daar kan misschien wel incidenteel eens aanleiding voor zijn. Ik denk dat wij een roeping hebben op dit terrein. Er liggen m.i. kansen en er bestaat grote behoefte aan materiaal vanuit de schriftgetrouwe reformatorische hoek. Als u dit ook ter harte gaat, wilt u dan de Here bidden of zij die daarin een taak vinden wijsheid mogen ontvangen?

Bang voor de computer?

In velerlei toonaarden is het al gezegd en geschreven: *de computer is in opmars*. In de fabriekshal en de kantoortuin, in laboratorium en magazijn, in studeerkamer en huiskamer, in winkel en groothandel... Kortom: op alle fronten van ons leven rukt de computer op. Met schijnbaar niet te stuiten tempo!

Hoe kiezen christenen nu positie in deze ontwikkeling? Blijven we aan de kant staan, almaar waarschuwend hoe verkeerd het allemaal wel gaat? Of drijven we mee op de stroom, omdat 'de vooruitgang nu eenmaal toch niet te keren is'?

In dit artikel wil ik pleiten voor een *positieve betrokkenheid* van christenen bij het computergebeuren. Vooraan in de rij, aan het front en in het hart van de technische en organisatorische ontwikkelingen. Maar dan wel met een open oog voor zowel de goede als de kwade kanten van het gebruik van computers. Ik doe dat aan de hand van 3 aspecten: Eerst sta ik stil bij de gevolgen voor de *werkgelegenheid* - een niet te vermijden onderwerp in dit verband. Vervolgens vraag ik aandacht voor de *kwaliteit van de arbeid*, of breder: kwaliteit van het leven. Tenslotte komt het probleem van de *beheersbaarheid* ter tafel: blijven we de computer de baas?

Werkgelegenheid

De deskundigen slaan elkaar met cijfers om de oren, als het gaat om de vraag, of de invoering van computers nu werkgelegenheid vernietigt dan wel creëert. Ze zijn het duidelijk niet eens met elkaar.

Wel is duidelijk dat bepaalde typen functies - vooral in de administratieve sektor - verdwijnen, terwijl er - logischerwijs - nieuwe typen functies, in verband met de ontwikkeling van computertoepassingen, bijkomen. Betrekkelijk goedkope functies worden vernietigd. Betrekkelijk dure, want: hoogspecialistische, functies komen ervoor in de plaats. De administrateur en de boekhouder ruimen het veld voor de programmeur en systeem-analist.

Heet dat nu *vooruitgang*? Ja, dat is nu net de vraag. En gevreesd moet worden, dat die vraag te weinig gesteld wordt, laat staan beantwoord. Het invoeren van computers is 'in de mode'. 'Iedereen doet het'. En bovendien: 'Concurrent A heeft drie jaar terug geautomatiseerd, en vorig jaar steeg zijn winst met X %'. Meneer Jansen, wilt u eens uitzoeken, wat het ons zou kosten om te automatiseren? Er heerst een soort angst om

DOOR A. W. BIERSTEKER WEZEP

achterop te raken. Nu is angst een slechte raadgever. Ook in dit geval. Beter is het om een nuchtere en bezonnen afweging te maken, waarbij niet alleen gelet wordt op de baten en lasten, uitgedrukt in guldens, maar waarbij ook gelet wordt op voor- en nadelen voor alle betrokken mensen: personeel, cliënten, leveranciers etcetera.

Denkt u nu niet, dat het voorbeeld hierboven van 'concurrent A' overdreven is. Geen zins. Een ondernemer heeft verstand van zijn vak, is een goede handelaar, maar als het gaat om automatisering van de administratie, is hij ook maar een volstrekte leek, die afgaat op zijn intuïtie (anders gezegd: op zijn natte vinger in de lucht). En die zich soms het hoofd dol laat praten door zijn stafmedewerkers of een extern automatiseringsadviseur.

Nu zij het verre van mij om me *tegen* automatisering te verklaren. Het is per slot van rekening 'het vak van de toekomst'. Het vak ook, waarin ik zelf een boterham verdien. Maar wel wil ik stelling nemen tegen het *blindelings* automatiseren. Omdat het nu eenmaal 'in' is. Waarbij mensen gemakkelijk tussen wal en schip in kunnen vallen. Met zulke automatisering kan ik geen vrede hebben. Als christen niet, want zulk handelen is in flagrante strijd met het gebod tot naasteliefde.

Als informatikus ook niet, want onbezonnen automatisering levert lelijke anti-propaganda! Daarmee zijn noch het betrokken bedrijf, noch de personeelsleden, noch de automatiseerders gediend. *Iedereen verliest* in zo'n situatie!

En... zulke situaties komen - naar schatting - in 50 % van de automatiseringsgevallen voor. Ook nu nog! Na 3 tot 5 jaar wordt het hele automatiseringsproject dan nog eens overgedaan.

In vele gevallen is het terecht om te automatiseren. De geschiedenis gaat immers voort. In het

volvoeren van de cultuuropdracht realiseert de mens *nieuwe* mogelijkheden en toepassingen, die met open armen mogen worden onthaald. Zolang het besef maar aanwezig blijft, dat het erom gaat de schepping te bouwen en te bewaren. Maar dan ook de *hele* schepping. De mens inclusie. Uiteindelijk is de mens te kostbaar om te offeren op het altaar van de automatisering. En, aangezien werk een belangrijk en wezenlijk facet is van het mens-zijn, moet werkgelegenheid niet te gemakkelijk vernietigd worden.

We moesten maar eens nadenken over de toepasbaarheid van het Japanse systeem. Een werknemer blijft in principe gedurende zijn gehele leven in dienst van één bedrijf. Bij reorganisaties krijgt hij een andere functie. Hij is dan ook gehouden die functie te aanvaarden (bij ons is het (nog) mogelijk om zgn. 'niet-passend' werk te weigeren).

Het lijkt mij in lijn met het gebod tot naastenliefde als een ondernemer zich verantwoordelijk weet voor het garanderen van de werkgelegenheid van een werknemer. Omgekeerd ook mag van de werknemer gevraagd worden dat hij zich (mede-)verantwoordelijk weet voor goede bedrijfsresultaten.

Kwaliteit van de arbeid

Op economische gronden is automatisering soms geboden, bijvoorbeeld om het voortbestaan van het bedrijf veilig te stellen. Tegelijk echter kan het soms wenselijk zijn om te automatiseren in verband met de kwaliteit van de arbeid.

Hoe het ook zij, als er dan toch veranderingen moeten plaatsvinden, is het zinvol om tevens erop te letten hoe een bijdrage geleverd kan worden aan het verhogen van de kwaliteit van de arbeid.

Ik geef maar een onvolledige opsomming van punten die kunnen leiden tot hoogwaardige arbeid. Ongetwijfeld zijn er lezers die de navolgende gedachten kunnen aanvullen en/of verbeteren.

a. Bij het creëren van nieuwe functies of het wijzigen van bestaande functies moet gestreefd worden naar een *maximalisatie* van de verantwoordelijkheid van betrokken functionaris. Dat past bij zijn mens-zijn, geschapen naar Gods' beeld. Zet de lamp van menselijkheid toch niet onder de korenmaat van organisatorische eenvoud of dergelijke.

b. Dat betekent ook dat erop gelet wordt of mens en funktie goed bij elkaar passen, en dat - zo nodig - de laatste wordt aangepast bij de eerste (inplaats van het omgekeerde; of erger nog: dat de mens de laan wordt uitgestuurd). Anders gezegd: een funktie moet *persoonlijk* zijn, toegespitst op de mens, die die funktie moet (gaan) vervullen. Ik realiseer me heel goed, dat deze eis haaks staat op wat gangbaar is geworden. Misschien moeten we constateren dat personeelsbeleid ook ten prooi is gevallen aan vertechnisering en verwetenschappelijking? (onder meer door mensen op te vatten als onderling uitwisselbare exemplaren, eventueel zelfs om te ruilen met een machine).

c. Een funktie moet prikkelend zijn, moet *uitdagingen* stellen aan de talenten van de betrokkene. De geschiedenis is nog niet voltooid. De schepping moet nog verder gebouwd en bewaard worden. Routine-werk moet dus beperkt worden. Er moet ruimte zijn voor een klein beetje 'avontuur' in de vervulling van een bepaalde funktie.

d. In het verlengde hiervan ligt de eis dat een funktie een gepaste mate van *variatie* moet verschaffen. 'Gepaste mate', dat wil zeggen: aangepast aan wat de betrokken funktienaris zou aankunnen. Eventueel ook (tijdelijk) aangepast aan bijzondere omstandigheden (bijv. problemen thuis, gezinssituatie, handicaps).

(Intermezzo:

Aan wie op dit moment zou willen reageren met: 'een bedrijf is geen sociale werkplaats', zou ik met klem willen vragen: Maak u niet op die manier af van het probleem om te zorgen voor hoogwaardige arbeid. Er is wellicht, met enige creativiteit, meer mogelijk dan op het eerste gezicht lijkt. Het gaat per slot van rekening om uw naaste, een schepsel Gods. U weet u toch uw broeders hoeder?! En dat is niet per se strijdig met economische belangen!)

e. Een funktie moet ook voldoende ruimte bieden aan het

onderhouden van *sociale relaties*. Vanzelfsprekend ligt dat voor verschillende mensen geheel anders: de een vindt het een ramp een poosje alleen te moeten werken, terwijl een ander dat juist heerlijk vindt. Maar in ieder geval ligt de funktie van 'pons-poes' niet zo voor de hand ('ponspoes' is een minder-vleien-de uitdrukking voor de funktie van een meisje die vrijwel de hele dag niets anders doet dan gegevens in een computer in te voeren via een beeldschermstation). Desnoods is de sociale kontekst enigermate te verbeteren m.b.v. achtergrondmuziek of extra (lange) pauzes in gezellige personeelsruimtes (kantines).

f. Last-but-not-least: een funktie moet *overzienbaar* zijn. Dat wil zeggen: een funktienaris moet in staat zijn te overzien tot welk geheel hij een bijdrage levert. De vraag moet niet kunnen voorkomen, of hij nu onderdelen fabriceert voor kinderwagens of voor tanks, om maar een klassiek voorbeeld ter illustratie te noemen.

De uitwerking van bovenstaande eisen voor het geval van een automatiseringsproject, biedt interessante stof tot overweging. Reken maar!

Pro rege

Tijdens de herdenkingsdienst ter gelegenheid van het 110-jarig bestaan van de Koninklijke Nederlandse Militaire Bond Pro Rege sprak o.a. ds J. M. Smelik, legerpredikant en bestuurslid van de KNMB Pro Rege. Nu er weer volop gekollekteerd wordt voor het PIT nemen wij de toespraak van ds Smelik over uit PMT-Nieuws.

Gedenken

Ik wil in het licht van wat we in de heilige Schriften lezen een antwoord proberen te geven op drie vragen.

1. De eerste vraag: Wat is GEDENKEN?

Gedenken of herdenken is: terugdenken aan wat in het verleden is gebeurd.

Beheersbaarheid

Wanneer bij een automatiseringsproject achtgeslagen wordt op de aangereikte punten, zal dat stellig bijdragen tot een betere beheersbaarheid van het computergebeuren. Niet ten onrechte bestaat nogal eens de indruk, dat de computer de mens de baas is. Maar al te vaak dikteert de computer, of preciezer: dikteren de heren computerdeskundigen, hoe het bedrijf er na automatisering uit moet gaan zien. Als u niet oppast tenminste.

Het is stellig waar dat automatisering kan bijdragen tot een verbetering van de bedrijfsvoering, van het management, de administratie, het voorraadbeheer... En dan niet alleen verbetering in financieel, maar ook in (mede-)menselijk opzicht. Maar het is dan wel zaak, dat u de heren computerdeskundigen - waar nodig - in toom houdt. Dat geldt zowel, wanneer u werkgever als wanneer u werknemer bent.

Zorg dat u de computer de baas blijft. Dat u het totale automatiseringsproces beheerst. Dat hoeft niet te betekenen dat u zelf een halve of hele informatikus wordt. U kunt toch ook uw t.v.-toestel beheersen, zonder t.v.-monteur of t.v.-verkoper te worden?

Dat kun je op allerlei manieren doen.

Je kunt met tevredenheid en trots op iets terug zien: 'Dat hebben we toch maar mooi bereikt!' Je kunt met weemoed terug denken: 'Dat is geweest; die tijd komt nooit weer terug!'

Het kan op meer manieren. Maar wij willen vanmorgen hier op een *Bijbelse Christelijke* wijze herdenken.

Dat houdt in, dat we niet maar terug denken aan iets wat geweest is, 'gedenken' er zo mee bezig zijn, dat je het verleden nieuw beleeft; anders gezegd: dat het weer werkelijkheid wordt.

Dan is zelfs niet belangrijk, of je er zelf bij bent geweest en er aandeel aan hebt gehad.

Wanneer Israël bijv. het Pascha-feest viert, gedenkt het die geweldige daad van de God van Israël: de bevrijding uit de Egyptische slavernij.

En als dan tijdens de Paschaviering in de gezinskring de zoons de vraag stellen: 'Wat betekent dit gebruik' is het antwoord: 'Wij waren slaven van Farao in Egypte, maar de HEER heeft ons met een sterke hand daaruit geleid' - en dan zijn die 'wij' en die 'ons' mensen, die jaren, eeuwen later leven en dat grote gebeuren niet zelf hebben meegemaakt.

Maar het gaat erom, dat heel Israël die bevrijding telkens opnieuw *beleeft* en er ook *uit* leeft, zo dat het zich in de werkelijkheid van dat moment ook echt als een vrij, bij God behorend en Hem dienend volk gedraagt. Op deze zelfde manier mag ook de Christelijke Kerk telkens weer de offerdaad en de opstanding van haar Heer gedenken en vieren: als een steeds opnieuw gesteld worden in de ruimte en de vrijheid van de dienst aan de Heer.

Wanneer wij hier in deze samenkomst zo *gelovig* gedenken, gebeurt dat goedbeschouwd niet vrijblijvend, voor de aardigheid, als een ophalen van herinneringen.

De bedoeling is, dat dat gedenken actief en aktiverend is.

Wat in het verleden is gebeurd - dat, wat de Here God door mensen heen voor mensen tot stand bracht - werkt dóór en zet zich vóór in het *heden*, in *ons*.

Dat is gedenken in Bijbelse zin.

2. Dan ten tweede: *Wat gedenken we?*

We gedenken het werk van de K.N.M.B. Pro Rege, nu al gedurende 110 jaar. Wat is dat voor werk?

'Pro Rege', dat betekent: 'voor de Koning'.

Voor welke koning: een menselijke of de Goddelijke Koning? Gezegd is het land, waar tussen die twee wel een oneindig onderscheid maar géén tegenstelling bestaat.

'Gelukkig is het land, welks koning een edele is...', staat er in Prediker. Wat een zegen, wanneer er een koning is, die in zijn of haar regering iets laat doorschijnen van Gods rechtvaardige regering.

Over zo'n koning gaat het in Ps. 72: iemand, die het volk naar recht en billijkheid bestuurt; die opkomt voor verdrukten; die armen en zwakken te hulp komt;

wiens bestuur net zo'n weldaad voor de mensen is als de regen voor de uitgedroogde grond... Israëls koningen hebben daarvan soms iets waargemaakt, soms ook weinig of niets.

Israëls grote Zoon, Koning Jezus Christus, maakte deze Psalm ten volle waar.

In Zijn Geest en opdracht zullen wij die zich naar zijn Naam noemen net als Hij recht doen aan verdrukten, hongerigen brood geven, eenzamen opzoeken, vreemdelingen gastvrijheid bieden...

Daar hebt u het werk van Pro Rege, zoals dat - in alle menselijkheid en dus gebrekkigheid - in onze tehuizen in praktijk wordt gebracht. Het is werk voor de grote Koning, naar wie wij ons Christenen noemen.

Het is tegelijk ook werk voor de

Thuisgemeente Groningen

Op zaterdag 12 oktober hoopt Prof. dr Bob Goudzwaard een lezing te houden over onze verantwoordelijkheid t.o.v. de derde wereld onder de titel: „Ben ik mijn broeders hoeder?”

De aanvang is vier uur en de plaats het Gemeentecentrum van de Nederlands Gereformeerde Kerk aan de Oosterhaven ZZ nr. 12 (laatste huis tussen stad en viaduct). Aansluitend is er een maaltijd en een discussie; om ongeveer half tien sluiten wij het geheel af.

Kosten voor de maaltijd f 5,-.

Opgave graag bij: JoAnn van Seventer, tel. 050-142299. Adres: Wasenberghstraat 17, 9718 LE Groningen.

menselijke koning, voor de aardse regering, voor allen die (om nu even een ouderwetse uitdrukking te gebruiken) 's konings wapenrok dragen'.

Wij willen eraan denken en het opnieuw beleven, dat het de opdracht van de Heer is om – zoals we de apostel Petrus hoorden zeggen – gastvrij te zijn zonder tegenzin;

onze gaven, zoals ieder die gegrepen heeft, in elkaars dienst te stellen;

woorden te spreken die door God zijn ingegeven;

anderen een dienst te bewijzen uit kracht die God daartoe geeft. Dat is 'nu al 110 jaar lang', ondanks alle veranderingen, het werk van Pro Rege, waarvan wij geloven en belijden, dat God zelf ons daartoe de opdracht en de kracht heeft gegeven.

3. Tenslotte: Wat is de bedoeling van dit gedenken?

Die kan vanzelf duidelijk worden uit het antwoord op de vorige twee vragen.

Deze herdenkingsdienst is niet georganiseerd om een stuk kerkelijke trots en triomfalisme ten toon te stellen – zo van: 'Kijk eens wat het protestantse volksdeel tot stand heeft gebracht en ook 110 jaar lang in stand heeft weten te houden!'...

Het is evenmin bedoeld om in een tijd, waarin de ontkerkelijking in snel tempo toeneemt en ook het ledenbestand van onze Bond vergrijsd en afneemt, nog krampachtig het beeld overeind te houden van een machtige christelijke organisatie – als een bolwerk van trouw en aktiviteit dat meer dan een eeuw de tand des tijds heeft getrotseerd...

We kunnen weten, dat de situatie van nu op bijna alle punten niet is te vergelijken met die van 1874.

We dienen te beseffen, dat de tijden van weleer niet meer terugkeren en dat we in deze tijd het werk 'Pro Rege' moeten doen. We mogen niet ontkennen, dat de organisatie van onze Bond in bepaalde opzichten verouderd is en dat we dus moeten zoeken naar nieuwe vormen en nieuwe wegen om onze doelstelling te verwezenlijken.

Maar waar het gedenken van vandaag ons toe moge brengen is, dat we tegen elkaar zeggen en openlijk belijden:

'Wij, christenen – van 1874 en van 1939 en óók van 1984 en volgende jaren –, wij hebben de opdracht en wij krijgen de kracht om in navolging van onze Heer en in dienst van onze Koning onze medemensen gastvrijheid, vriendelijkheid, hulpvaardigheid en dienstbaarheid te betonen'. Die opdracht blijft door de jaren heen dezelfde. En Hij, die daarvoor krachten geeft, is Dezelfde als zovele jaren geleden.

Hij wil ons, evenals de generaties vóór ons, inschakelen om jonge mensen tijdens het vervullen van hun dienstplicht – en dat betekent doorgaans in een bepaald niet gemakkelijke en vaak kritieke fase van hun leven – een brok geborgenheid en huiselijkheid te bieden.

Hoe?

Welke vorm geven wij daaraan? Waaruit moet en kan in deze situatie het Christelijk karakter van ons werk blijken?

Wat is voor de huidige bezoekers van de tehuizen bijdetijdse en tegelijk verantwoorde ontspanning? Hoe komen we aan voldoende financiële middelen om de dienstverlening op peil te houden?

Dat zijn vragen en uitdagingen, waar we samen voor staan.

Des te meer is het van belang om midden in alle bedrijvigheid samen even stil te staan en te GEDENKEN hoe mensen vroeger – ondanks alle vragen en problemen die zich toen voordeden – hun werk 'Pro Rege' hebben gedaan; puttend uit de Goddelijke bron van liefde die vindingrijk maakt en doorzettingskracht geeft, die muren doorbreekt en harten beweegt om metterdaad lief te hebben.

We kunnen na 110 jaar verder – dank zij Hem, die ons in de vrijheid stelt en ruimte geeft. Dank aan God, de Heer, aan de God van Israël, aan de Vader van Jezus Christus, die kracht gaf en geeft om te dienen; wiens liefde uitgaat tot alle mensen, alle volken op aarde, wiens rijk van vrede en gerechtigheid wij in geloof en gehoorzaamheid mogen verwachten. Dank aan Hem, voor altijd. Amen.

J. M. Smelik, Nieuwegein

Ingezonden

Kanttekeningen bij het artikel „Tweeërlei tongenspraak?” in „Opbouw” van 26/7/’85.

De schrijver heeft heel duidelijk uiteengezet dat spreken in tongen, d.w.z. spreken in een vreemde taal, een wonderlijk effect heeft: mensen van buiten Jeruzalem hoorden het evangelie in hun eigen taal. Hij heeft hiertoe diverse Bijbelgedeelten laten spreken.

Ik zou graag nog een ander aspect van het spreken in een tong aan de orde stellen zoals beschreven in 1 Kor. 14 vers 4: „Wie in een tong spreekt sticht zichzelf”, met daaraan gekoppeld de woorden van vers 2: „Wie in een tong spreekt, spreekt niet tot mensen, maar tot God”.

Naast het spreken van vreemde talen in de gemeente, zou ik wil-

len stellen het spreken van vreemde talen in de binnenkamer.

Zelf ervaar ik deze gave als een zegen. Wanneer ik niet weet wat ik bidden moet, komt de Geest mij te hulp; wanneer ik niet weet hoe ik loven moet, geeft de Geest mij woorden in de mond.

De schrijver stelt op het einde van zijn artikel dat alleen de apostelen van de gaven die ze hadden ontvangen konden mededelen. Hoe dan met Ananias? Ananias legde immers Paulus de handen op, opdat hij weer zou zien en met de Geest gedoopt worden!

Dit Schriftwoord, gekoppeld aan mijn eigen ervaring geeft mij de vrijmoedigheid te zeggen dat er ook vandaag nog eenvoudige discipelen zijn die met handoplegging voor anderen mogen bidden om hun geestelijke gaven mede te delen.

Bovendien zou het wel erg droevig met de gemeente gesteld zijn als inderdaad slechts de apostelen de gaven van de Geest zouden kunnen ontvangen en doorgeven. Moeten we het dan al sinds de tweede generatie van de christenen stellen zonder de gave van het geloof, zonder de gave van genezing, zonder de gave van het onderscheiden van geesten? (vgl. 1 Kor. 12 : 8-10). Had-den alleen de eerste christenen de gave van het dienen, profetieren, onderwijzen, vermanen, barmhartigheid bewijzen? (vgl. Rom. 12 : 6-8).

De vraag stellen is haar beantwoorden. Zonder de Geest en de gaven van de Geest zijn we geen gemeente van Christus.

Maar gelukkig geldt de belofte van de geestesgaven niet alléén maar voor de apostelen, zoals de schrijver beweert. Paulus zegt: „aan een ieder wordt de openbaring van de Geest gegeven” (1 Kor. 12 vers 7, vgl. Rom. 12 : 3-6). En daarvoor zijn we niet aangewezen op de apostelen, maar „het is dezelfde God, die alles in allen werkt” (1 Kor. 12 : 4-6). Dat is de belofte voor de eerste christenen en voor ons. Ook het spreken in een tong hoort daar gewoon bij.

K. Streefkerk-Minzinga

Geachte Mevrouw Streefkerk,

Hartelijk dank voor uw kanttekeningen bij het artikel „Tweeërlei tongenspraak?”

Ik weet dat er velen zijn die uw woorden van harte onderschrijven; zich zelfs aan onze kerken hebben onttrokken omdat de door u vertolkte opvattingen een plaats in hun hart hebben gevonden en deze bij ons alzo niet worden geleerd.

Het is daarom nuttig hierbij – in het kort – een reactie mijnerzijds te plaatsen en u daarin het één en ander ter overweging voor te leggen.

Het is gelukkig niet zó, dat we

het sinds de tweede generatie zonder de gave van de Heilige Geest moeten stellen. De Here is getrouw in het vervullen van al Zijn beloften, ook van de belofte, dat Hij ons de Trooster zou zenden. Dat gebeurde op de Pinksterdag en ik geloóf, dat de Heilige Geest ook mij is gegeven, opdat Hij mij door een waar geloof Christus en al Zijn weldaden deelachtig maakt, mij troost en bij mij eeuwig blijft (zie Zondag 20 H.C.). Paulus spreekt hiervan in Gal. 4:6: „God heeft de Geest Zijns Zoons ingezonden in onze harten” en in 2 Kor. 1:22: „...God, die ook zijn zegel op ons gedrukt en de Geest tot onderpand in onze harten gegeven heeft.”

De Heilige Geest is onze Heiligmaker door zijn woning in onze harten.

Gode zij dank; wij leven niet zonder de Heilige Geest.

U heeft in mijn artikel beslist niet kunnen lezen, dat deze gave alleen maar voor de apostelen was. Waarover ik schreef was het volgende: één van de bijzondere Geestesgaven en wel de tongenspraak. De bijzondere Geestesgaven hadden alles te maken met het bevel des Heren aan de apostelen: „Gaaf heen in de gehele wereld, verkondigt het evangelie aan de ganse schepping (Marc. 16:15)” en „Maar gij moet in de stad blijven, totdat gij bekleed wordt met kracht uit de hoge (Luk. 24:49)”.

Eveneens op de Pinksterdag werd die belofte vervuld en die kracht medegedeeld aan de apostelen: de toerusting met de bijzondere gaven van de Geest.

Hoe zouden die eenvoudige mannen anders die geweldige opdracht hebben kunnen uitvoeren? U kunt die bijzondere gaven niet op één lijn stellen met de wijze waarop de Heilige Geest in onze harten wil wonen en werken.

Wij kunnen geen aanspraak maken op de bijzondere gaven, die alleen aan de apostelen waren toegezegd en door hen aan anderen konden worden medegedeeld. Ik ben niet jaloers op u omdat u in een vreemde taal in de binnenkamer kunt bidden. Ik behoef dat ook helemaal niet te zijn, want de Here vraagt van mij niet méér dan in mijn vermogen ligt. Jezus zegt tot zijn discipelen: „En gebruikt bij uw bidden geen omhaal van woorden...; want uw Vader weet, wat gij van node hebt eer gij Hem bidt (Matth. 6:7-8)”.

Is het niet geweldig, dat wij als kinderen van het verbond tot God kunnen gaan en Hem met de Vader-naam aanroepen? Een aardse vader (en moeder) verwacht van zijn kind geen prachtige volzinnen waarmee het hem zijn liefde en afhankelijkheid

betuigt of iets van hem vraagt. Nog minder zal onze hemelse Vader ons boos aanzien indien wij Hem in schamele bewoordingen onze lof en dank brengen of iets van Hem vragen. Wij hebben een Voorspraak bij de Vader: Jezus Christus. Onze gebeden en lofprijzingen, hoe erbarmelijk ook – doch met een gelovig hart – verwoord, komen bij onze Middelaar en Pleitbezorger. Deze brengt me voor de troon van de Vader, gezuiverd en wel; en wie zal eerder worden verhoord dan de eigen welbeminde Zoon van God?

Hetgeen we lezen in 1 Kor. 14 : 4 met daaraan gekoppeld de woorden van vers 2 geeft geen ander aspect aan het spreken in een tong. Het houdt geen aanmoediging van Paulus in om zichzelf daardoor te stichten of een gesprek met God te hebben; doch een vermaning. Die woorden staan in het raam van alles wat Paulus heeft te zeggen over wat er mis is met het gebruik van de gave van tongenspraak in de gemeente te Corinthe.

Die gave is niet voor privé-doel-einden geschonken. Het dient om de grote daden Gods te verkondigen aan mensen uit vreemde landen en als een teken voor ongelovigen.

Dus geen gebruik als er geen vreemdeling is en evenmin als er geen uitlegger is.

En daarover geeft Paulus in genoemde verzen de redenen aan: men spreekt alleen tot God en sticht alleen zichzelf. En dat is de bedoeling van die gave niet.

Tenslotte. Paulus was de Here een uitverkoren werktuig om Zijn naam te brengen voor heidenen en koningen en kinderen Israëls. Daartoe moest Paulus, evenals de apostelen, worden vervuld met kracht uit de hoge. Het is duidelijk, dat niet Ananias dit door handoplegging heeft kunnen bewerkstelligen, maar dat de Here Paulus – op het moment dat Ananias, als officieel boodschapper, hem de handen oplegde – vervulde met de Heilige Geest en hem weer ziende maakte. De Bijbel vertelt ons niet dat Ananias deel had aan de bijzondere gaven van de Heilige Geest. Lucas noemt hem in Hand. 9 : 10 kortweg: een discipel. Paulus noemt hem in Hand. 22 : 1-22 een godvruchtig man naar de wet: vindt de handoplegging blijkbaar niet belangrijk en zegt simpelweg: Ananias ging bij mij staan. Niet belangrijk voor zijn genezing en voor het vervuld worden met de Heilige Geest. Wel belangrijk in zijn blindzijn om te weten: dit is de man, die de Here mij heeft gezonden (Hand. 9 : 12).

Naar ik hoop heb ik u – en misschien ook anderen – met bovenstaande regels kunnen dienen.

J. van de Wetering

Kerknieuws

Geslaagd

Voor het doctoraal examen Theologie is onlangs geslaagd: F. Gerke, Esdoornstraat 5a, 8021 WB Zwolle. Tel. 038-543266. (zie pag. 19, 3e regel van boven Informatieboekje '85.)

Ned. Geref. Kerk van Schiedam

De kerkeraad heeft een beroep uitgebracht op ds C. A. A. Struik van Hoogeveen.

Uitnodiging tot bijwoning van de studiedag

Op zaterdag 19 oktober a.s. hopen wij een studiedag van het Nederl. Geref. Seminarie te beleggen te Ermelo in de kerkzaal van het gebouw der Ned. Geref. Kerk, Van Beekweg 15 te Ermelo (tel. 03417-58102) achter de oude Ned. Herv. Kerk. De studiedag begint om half elf, de zaal zal vanaf tien uur open zijn.

Na opening door de Rector ds J. C. Janse zal drs G. J. Beuker, predikant bij de Evangelisch Reformierte Kirchengemeinde te Uelsen, West-Duitsland, (in het Nederlands) spreken over het onderwerp: „Iets uit de geschiedenis van de Evang. Alt Reformierten Kirchen in West-Duitsland”. Na de middagpauze is het woord aan ds A. J. Moggré, docent Nederlandse Kerkgeschiedenis, die over „Dr H. F. Kohlbrugge en zijn leer van de heiligmaking” zal refereren.

Na beide referaten is er gelegenheid tot discussie.

Voor koffie en voor een koffiemiddag wordt gezorgd. Belangstellenden zijn hartelijk welkom. De bijeenkomst zal om ongeveer vier uur afgelopen zijn.

Opening tiende studiejaar Ned. Geref. Seminarie

De openingsrede ter gelegenheid van de aanvang van het 10e studiejaar had tot onderwerp: hoe kan de prediking één dag per week tegen de televisie op? De voorzitter, ds L. W. G. Blokhuis, zette uiteen hoe na de tweede wereldoorlog de televisie een nieuwe wijze van geestelijk consumeren heeft ingeluid, die vooral de jongere generatie beheerst. Men laat voor zich denken en beslissen.

De omroepen brengen in het algemeen wat het publiek wil zien en horen. „Vertrouwen” bepaalt wat men denkt en zegt. Tegenover de wijsheid van deze eeuw, de teevée, staat het Woord van God, dat zó scherp is dat het ziel en geest, gewrichten en merg scheidt.

Dat Woord heeft ook onze dagen

voorzien, dagen als die van Noach en Lot.

De oud-zendingsman ds C. A. Versluis sprak over de terugval in heidendom van onze westerse wereld. In de laatste veertig jaar werd de dialoog in de plaats gesteld van zending. De landen, waarvan de zending uitging, hebben het geloof verloren en zijn nu zelf terrein voor het drijven van zending geworden. Op boeiende wijze schilderde de spreker het moderne westerse sycretisme waarbij het bijbelse geloof almeer geïnfilterd en beheerst wordt door moderne heidense ideeën.

Tot slot ging ds J. Goudzwaard voor in voorbede voor het Seminarie, voor allen die daarbij betrokken zijn en voor de arbeid die daar wordt verricht. Na afloop van de zeer goed bezochte bijeenkomst op vrijdag jl. bleven de bezoekers nog bijeen, gastvrij onthaald op koffie door de Nederlands Gereformeerde Kerk te Middenmeer.

Keuze uit meer dan

1000

**geboorte-
huwelijks- en
gelegenheids-
kaarten**

**DRUKKERIJ
„STEENBERGEN”**

Nootgedacht 3 - 3701 AL Zeist
03404-22452 (sinds 1901)

Aan onze adverteerders

Indien U voor het plaatsen van een advertentie ons een zgn. „print” toezendt, zijn wij genooddacht om extra kosten in rekening te brengen voor het maken van een MAT LEESBAAR NEGATIEF. Mocht U ons direkt een MAT LEESBAAR NEGATIEF kunnen leveren dan is ons dat zeer welkom en worden er geen extra kosten in rekening gebracht.

De drukker

★ Plaats uw familieberichten in dit blad! ★

Uw vriend in de vreemde

**Contact Orgaan
Gereformeerde
Militairen en
Alleenstaanden**

Inlichtingen:
H. J. Bosch
Hekselbrink 83, Enschede
Tel. 053-762272

- Advertenties moeten uiterlijk dinsdagmorgen 10.00 uur ter drukkerij zijn.
- Advertenties met een foto of tekening 1 week voor verschijning van dit blad!

Opbouw-uitgaven

Sinds enige tijd is de brochure „De plaats van de vrouw in de gemeente”, tweede druk, uitverkocht. In oktober a.s. zal deze brochure weer verkrijgbaar zijn.

Wel zijn nog leverbaar: ds M. R. v. d. Berg, Jeremia, en drs P. J. van Kampen. Anthroposofie.

Voor het bestellen van deze uitgaven kunt u gebruik maken van onderstaande antwoordstrook.

ANTWOORDKAART

Gaarne ontvang ik:

..... ex. Ds. M. R. van den Berg, Jeremia (Hulp bij bijbelstudie) à f 10,—.

..... ex. Drs. P. J. van Kampen, Anthroposofie à f 3,50.

Alle prijzen zijn eksklusief portokosten.

De ingevulde bon in een open envelop te zenden naar: Administratie Opbouw, Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.